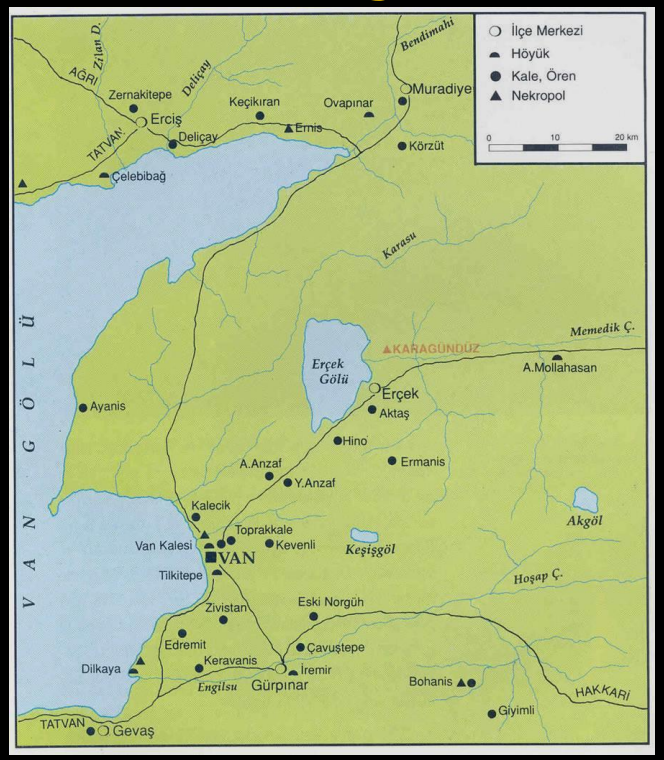
KARAGÜNDÜZ HÖYÜĞÜ VE MEZARLIĞI

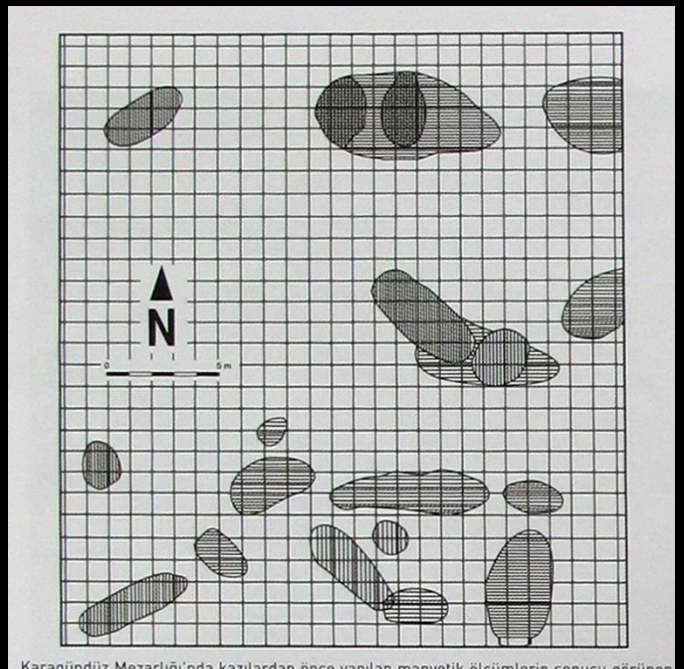
Van Gölü'nün doğusundaki Erçek Gölü'nün kuzeydoğu kıyısında Karagündüz köyü yer almaktadır. Köy içinde yer alan höyük, göl sularının yükselmesi nedeniyle kurtarma kazıları kapsamında Van Müze Müdürlüğü tarafından kazılmıştır. 1,5 km kadar doğuda bulunan mezarlık alanı ise köylüler tarafından tespit edilmiştir.

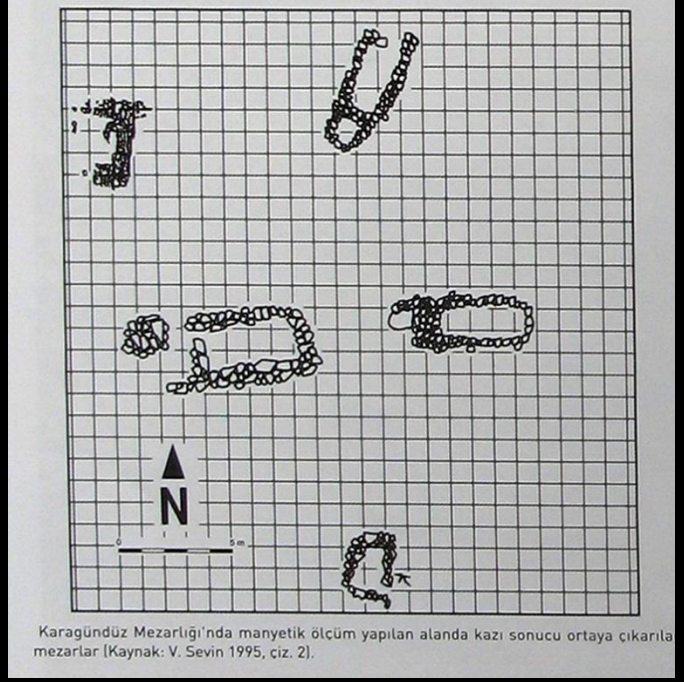

KARAGÜNDÜZ HÖYÜK

1995 yılına kadar süren kazılar sonucunda 100 x 50 m. boyutlarındaki höyüğün 5. yapı evresi Erken Demir Çağı'na tarihlenmiştir. Urartu yapıları tarafından oldukça tahrip edilmiş durumdaki bu evreye ait birkaç duvar parçası belgelenebilmiştir. Çark yapımı olan seramikte öne çıkan form içe dönük ağız kenarı altında birkaç sıra oluk bezeme olan kâselerdir.

Karagündüz Mezarlığı'nda kazılardan önce yapılan manyetik ölçümlerin sonucu görünen bozulma alanları (Kaynak: V. Sevin 1995, çiz. 2).

Karagündüz Mezarlığı'nda manyetik ölçüm yapılan alanda kazı sonucu ortaya çıkarıla mezarlar (Kaynak: V. Sevin 1995, çiz. 2).

Erken Demir Çağı yerleşiminin mezarlığı, Özalp bölgesinden doğarak Erçek Gölü'ne dökülen Memedik Çayı vadisinin kenarındadır. Mezarlık alanı kuzeyden güneye doğru hafif meyilli, tarım yapılan bir arazidir.

KARAGÜNDÜZ NEKROPOL

Burada yapılan arkeolojik kazılarda 9 oda mezar ile bir çocuk mezarı ortaya çıkarılıştır. Genellikle yüzeyden 0,5 ile 1.1 m arasındaki derinlikte bulunan mezarların çoğu bir ön girişe (dromos) sahipken, bazı mezar odalarının ön girişi olmadığı anlaşılmıştır. Ön girişi olmayan mezar odalarının diğerlerine göre daha erken döneme ait oldukları bilinmektedir. Ön girişi olan mezar odalarının en büyüğü 2,1 x 4,2 m boyutlarında ve 2,5 m. yüksekliğindedir.

Ön giriş, genellikle kuzeydoğu güneybatı yönde inşa edilen dikdörtgen planlı mezar odasının güneybatıdaki dar yüzleri önünde yer almaktadır. Bazen basit bir çukur biçiminde, bazen de taşlarla örülü duvarlarla çevrili dromos biçiminde inşa edilmişlerdir. Ön girişin tabanı mezar odasının tabanından daha yüksektedir ve basamaklı kapıdan mezar odasına geçilmektedir. Bu kapı gömü yapıldıktan sonra dik konumda bırakılan sal taşlarıyla kapatılmaktadır.

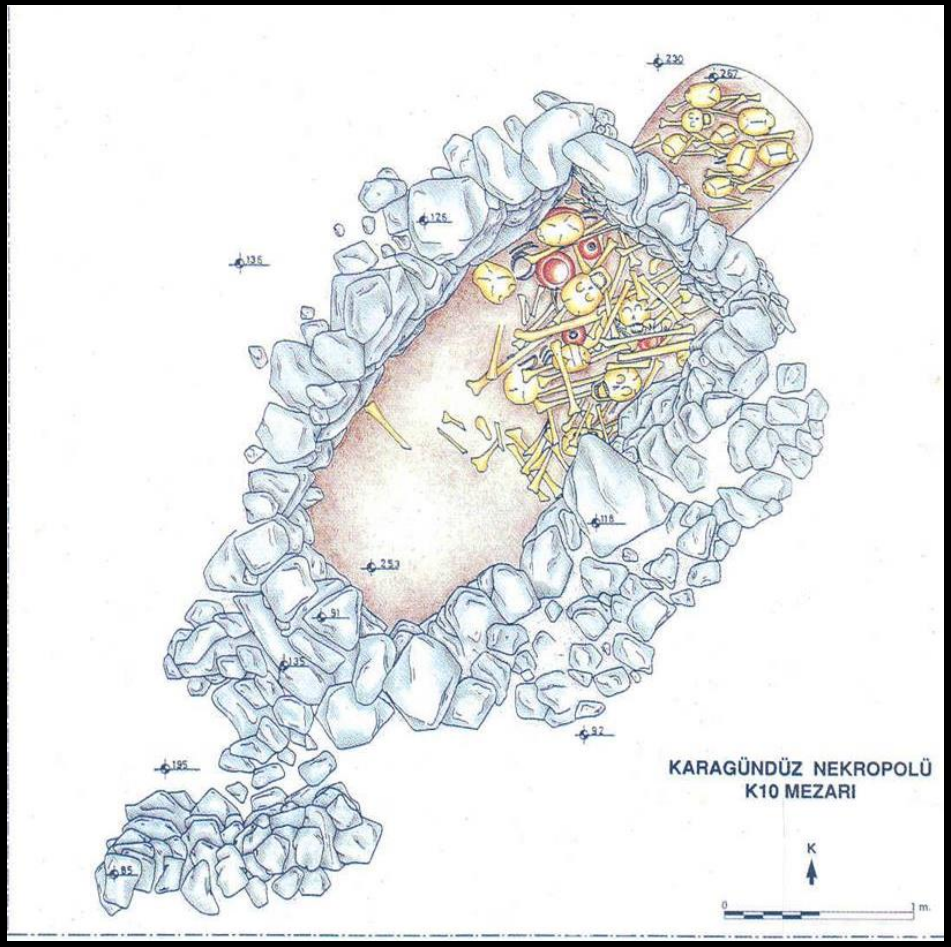

Toprak tabanlı mezar odalarının duvarları bindirme tekniği ile örülerek, mezar yapısı yukarı doğru daraltılmış ve üzeri sal taşlarıyla örtülmüştür. Tüm Erken Demir Çağ mezarlarında olduğu gibi aile mezarı niteliğindeki odalara çok sayıda gömü yapılmıştır. Bazı mezarlarda 100'den fazla gömü olduğu belgelenmiştir. Her yeni gömü için bir önceki gömünün kemikleri arkaya doğru itildiğinden, mezar odasının içinde kemik yığınları oluşmuştur. Kimi mezar odaları dolduğu için, ek odalar açılarak yer sorunu giderilmeye çalışılıştır. Gömüler, dizler karna doğru bükük biçimde, elbiseli ve kişisel eşyalarıyla birlikte defnedilmiştir. Gömünün yanına birkaç kap kuzu ve oğlak eti koyulmakta, bunların ölü yemeği ve gömü töreniyle ilgili olduğu düşünülmektedir.

K8 93

KARAGÜNDÜZ NEKROPOLÜ
K10 MEZARI
K
0
m.

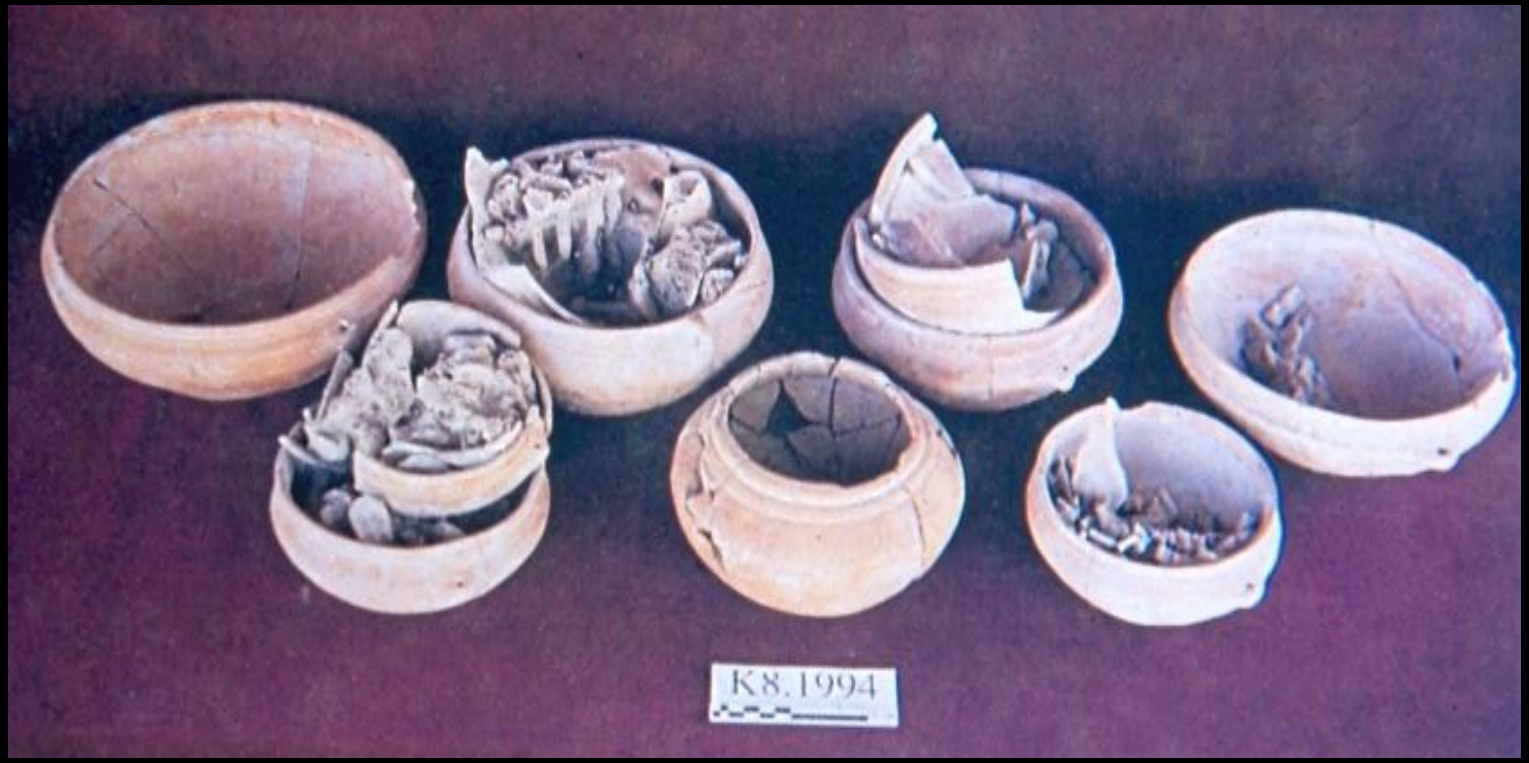
Mezarlıkta yapılan arkeolojik kazılarda çok sayıda tüm durumda seramik kabın yanında,

K8.1994

özellikle demirden yapılmış bilezik, iğne, küpe vb. takılar ile hançer ve bıçak türü eşyalar dikkat çekicidir.

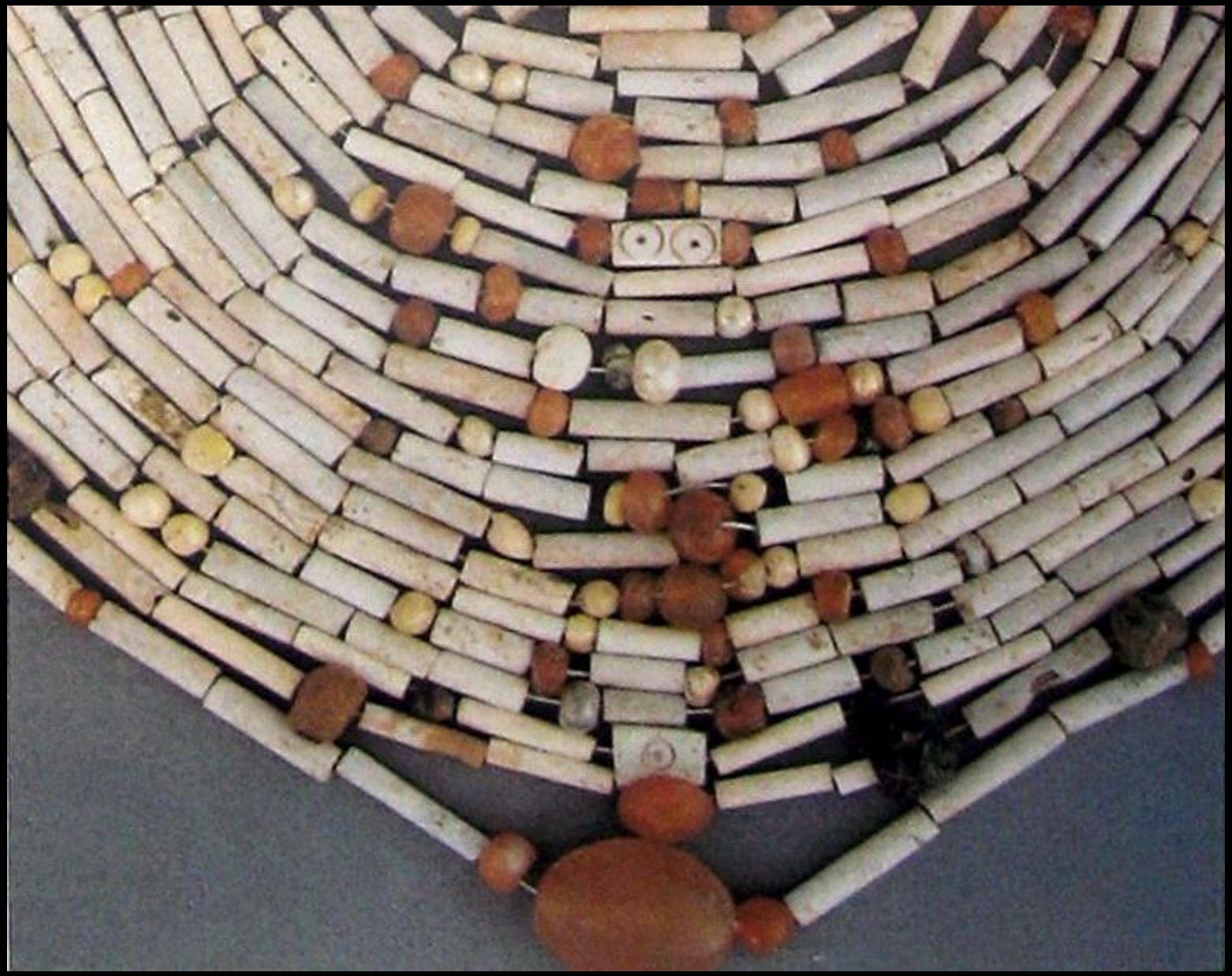

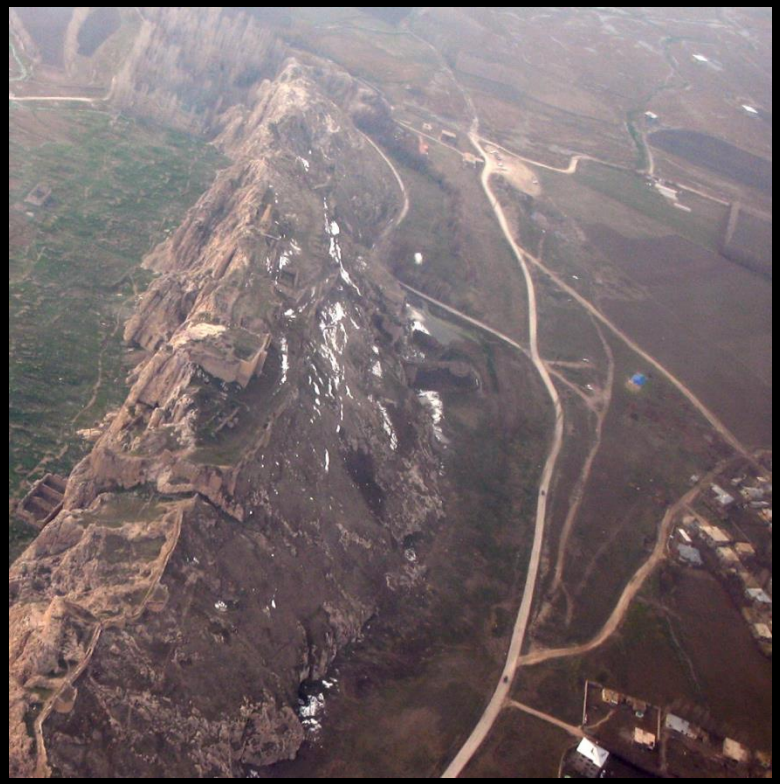

VAN KALESİ HÖYÜĞÜ

Höyük Van Gölü'nün doğu kıyısında, Van Kalesi'nin 70 m. kuzeyinde yer almaktadır. Van Kalesi'ne paralel olarak doğu batı yönünde uzanan alçak bir sırt şeklindeki höyük, çanak çömlek dağılımına göre 70 m. genişliğinde, 1000 m uzunluğunda ve yaklaşık olarak 7 m. yüksekliğindedir. Çevrede yaşayanların kerpiç toprağı çekmesi, güneyden yol geçmesi ve son olarak kale çevresi düzenleme çalışmaları sırasında batısına otopark açılması höyüğün büyük ölçüde tahrip olmasına neden olmuştur.

1989-1991 yılları arasında yapılan kazılarda elde edilen sonuçlara göre, höyüğün III. yapı evresi Erken Demir Çağı'na tarihlenmektedir. Ancak söz konusu evrenin tam olarak anlaşılması için kazıların yetersiz kaldığı görülmektedir. Yerleşmenin yapısı ve niteliği belirlenememiştir.

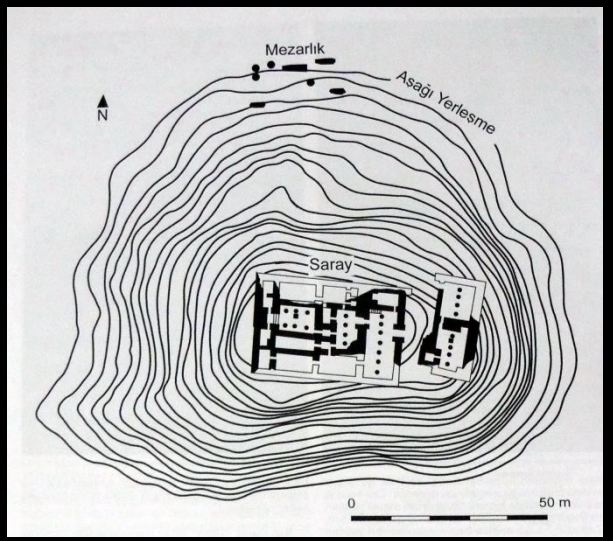
Höyükte 2010 yılında Erkan Konyar başkanlığındaki bir ekip tarafından yeni dönem kazıları başlatılmıştır.

YONCATEPE MEZARLIĞI

Yoncatepe Van'ın 9 km güneydoğusunda, Bakraçlı köyünün 1,5 km güneyinde yer alan doğal bir tepe üzerinde bulunmaktadır. 1997-2008 yılları arasında sürdürülen kazılar sonucu tepe üzerinde yaklaşık 900 m2 büyüklüğünde bir alanı kaplayan, saray-bey konağı niteliğinde bir bina ve tepenin kuzey eteklerinde ise bir mezarlık ve bir yamaç yerleşmesi ortaya çıkarılmıştır.

YONCATEPE KALE-SARAY MEKANLAR

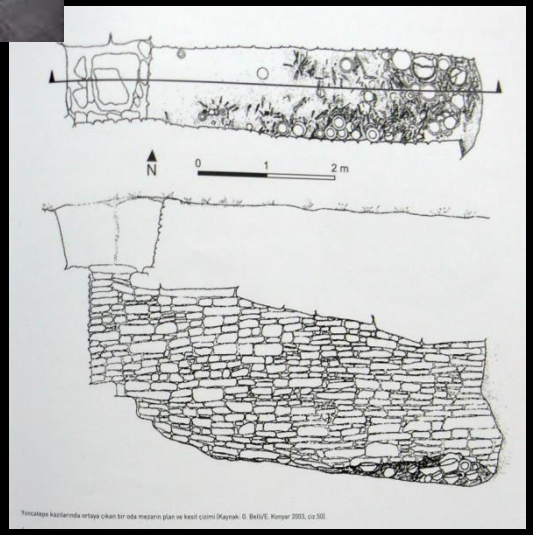
YONCATEPE AŞAĞI YERLEŞME

Doğu batı yönünde yerleştirilmiş dikdörtgen biçimli odaların duvarları bindirme tekniği ile örülmüş ve üzerleri büyük sal taşlarıyla kapatılmıştır. Oda mezar boyutları 5,95 x 1,6 m ile 2,1 x 1.5 m arasında değişmektedir. Aile mezarı niteliğindeki bu mezar odalarına çok sayıda gömü yapıldığı anlaşılmaktadır. Bazı odalardaki gömü sayısı 40'a ulaşmaktadır.

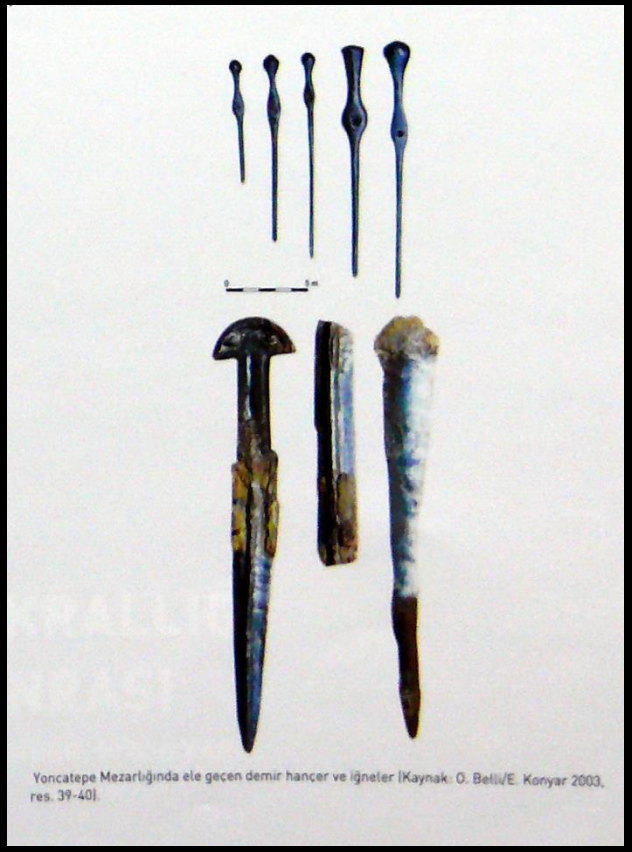
YONCATEPE ODA MEZAR

Ele geçen gömü hediyesi seramikler devetüyü ve pembemsi krem astarlı, ağız kenarı yiv bezemeli kâse ve çömlekler ile bordo boya bezemeli kaplardan oluşmaktadır. Bu mezarlarda ayrıca çok sayıda demirden yapılmış silah ve takılar ele geçmiştir.

Yoncatepe Mezarlığında ele geçen bazı seramik kaplar (Kaynak: O. Belli/E. Konyar 2003, res. 38)

Yoncatepe Mezarlığında ele geçen demir hançer ve iğneler (Kaynak: O. Belli/E. Konyar 2003, res. 39-40).

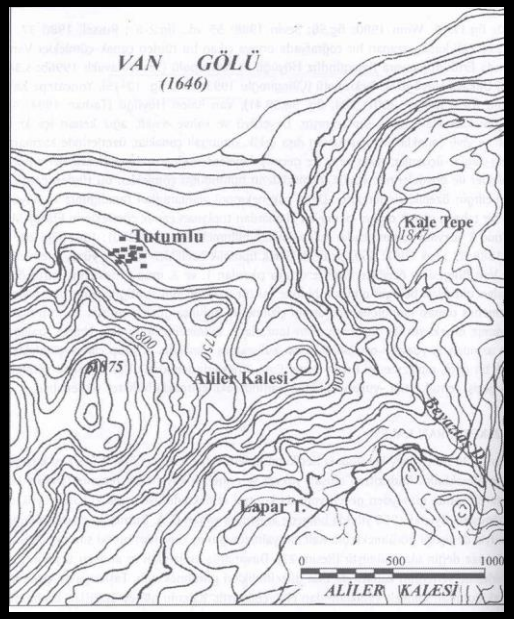

ALİLER KALESİ VE MEZARLIĞI:

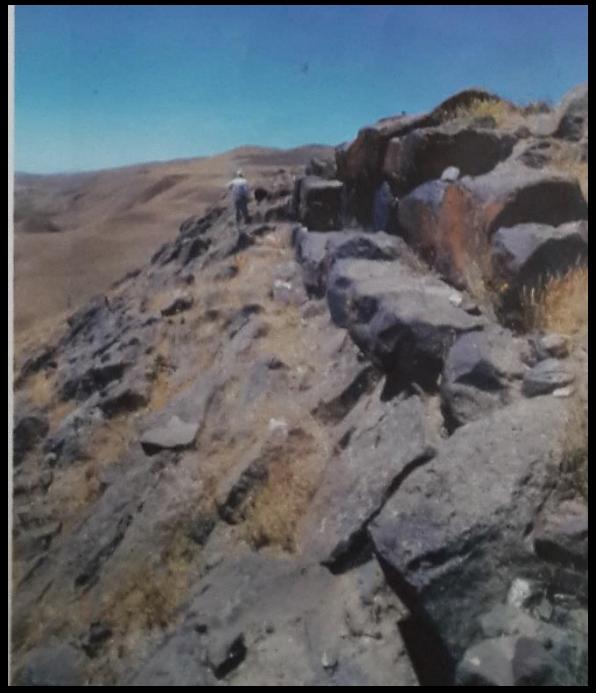
Van’ın yaklaşık 60 km. kuzyinde, Van Gölü'nün doğu kıyısından 11 km. kadar içerde ve Tutumlu köyünün 1 km. kadar güneydoğusunda yer alan Aliler Kalesi 1847 m. rakımlı bir tepe üzerinde bulunmaktadır. Tepenin güney ve güneydoğu yamaçları kayalık, doğusu ise oldukça sarptır. Doğu yönde Beyaztaş Deresi'nin derin bir vadisi uzanmaktadır.

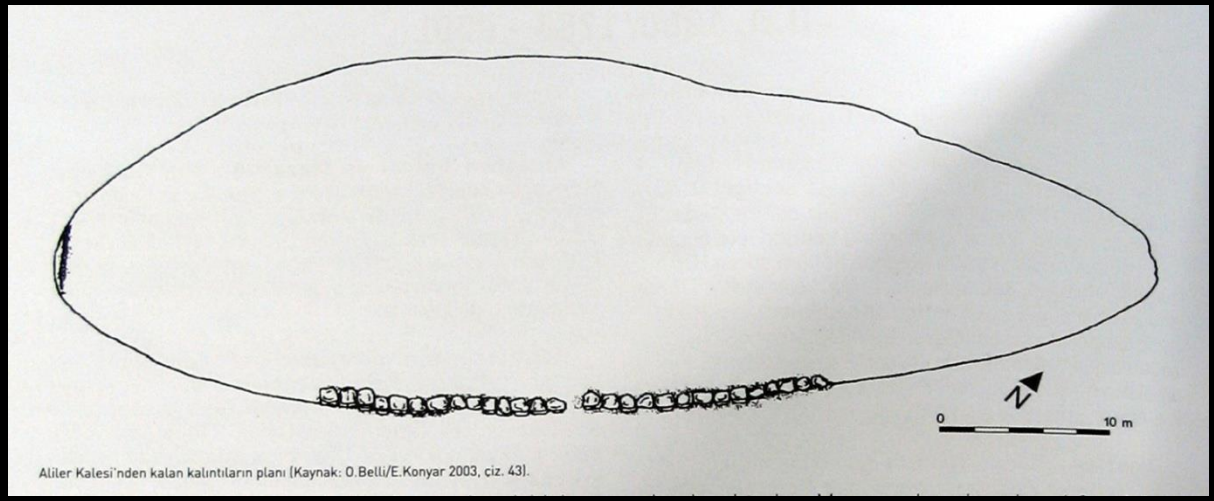

Resim 13 - Aliler Kalesi sitadeli, güneyden

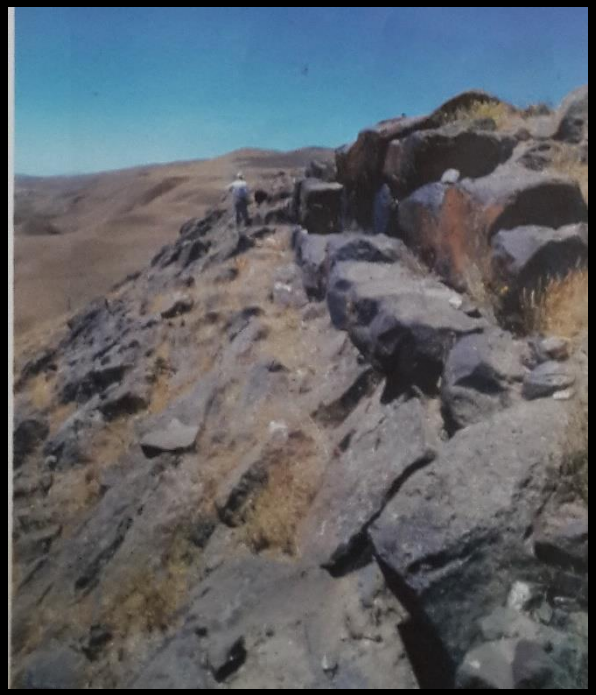
Oval biçimli tepe yüzeyinin güneyinde, kuzeydoğu güneybatı yönünde bir sur kalıntısı uzanmaktadır. Kabaca işlenmiş büyük bazalt parçalarıyla örülmüş olan sur kalıntısı, yer yer 2 m yüksekliği bulan üç sıra halinde ve 30 m uzunluğundadır. Taşların dışa bakan yüzleri daha düzgün işlenmiştir.

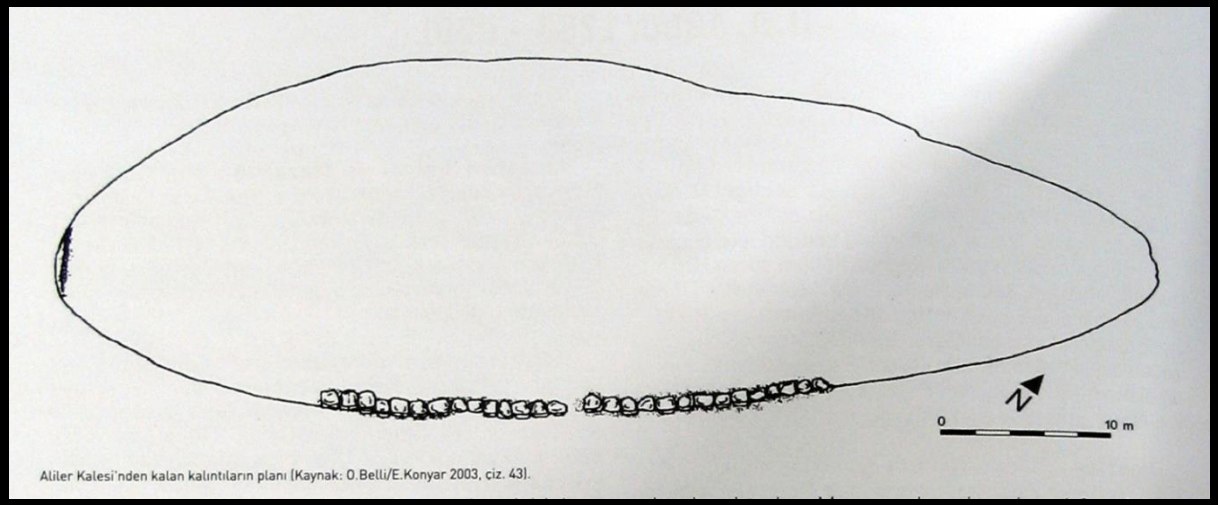

Aliler Kalesi'nden kalan kalıntıların planı (Kaynak: O.Belli/E.Konyar 2003, çiz. 43).

Düzeltilerek işlenen anakaya üzerine yerleştirilerek örülen surun ilk sırası 0,6 m kadar dışa çıkıntılı biçimde yerleştirilmiştir. Surun bu kesimde yer almasının nedeni belki de tepenin bu yöndeki yamacının daha az eğimli ve bu nedenle korunması en zor yeri olmasıdır. Giriş de bu yanda yer almış olmalıdır. Sur kalıntısı ve tepe yüzeyinin durumu kale boyutlarının 65 x 25 m kadar olduğunu göstermektedir. Anlaşıldığı kadarıyla Aliler Kalesi bir "karakol" niteliği taşımaktadır.

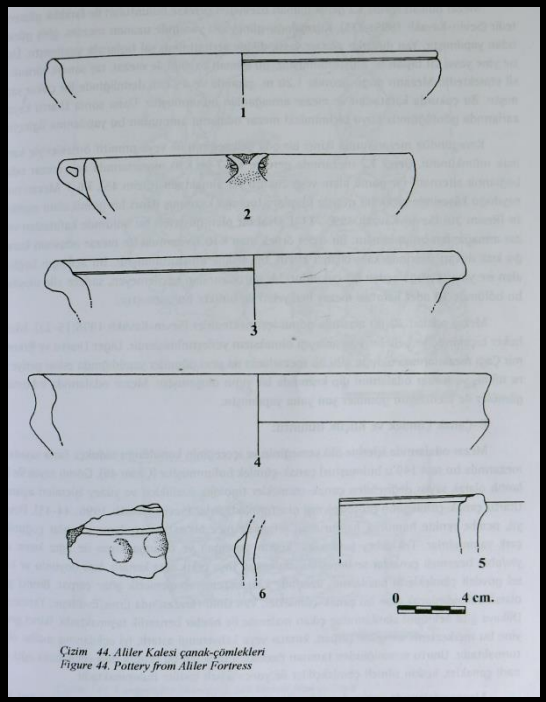

Aliler Kalesi'nden kalan kalıntıların planı (Kaynak: O.Belli/E.Konyar 2003, çiz. 43).

Tepe yüzeyinin batısında yer alan dikdörtgen planlı anıtsal bina ve burada ele geçen çivi yazılı kitabe Erken Demir Çağ'da inşa edilmiş olan kalenin Urartu Krallığı döneminde de kullanıldığına işaret etmektedir. Ayrıca burada Urartu dönemine ait çanak çömlek parçaları da toplanmıştır. Ancak gerek sur yapısı ve gerekse yüzey malzemesi kalenin Erken Demir Çağı'nda inşa edildiğini kanıtlamaktadır.

Çizim 44. Aliler Kalesi çanak-çömlekleri
Figure 44. Pottery from Aliler Fortress

Kalenin batısındaki düzlük alanda ve doğudaki yamaçta mezarlığa ait izler saptanmıştır. Batıda toprak altına inşa edilmiş oda mezarlar bulunurken, doğuda kaya mezarı biçiminde mezar yapıları yer almaktadır.

PANZ KALESİ VE MEZARLIĞI:

Eski Panz köyü, bugün Çolpan adıyla Van Gölü'nün doğu kıyısında, Van'ın yaklaşık 50 km. kuzeyinde ve Van-Erciş karayolunun 1 km. batısında yer almaktadır. Köyün arkasındaki göle ve çevreye hâkim konumdaki kayalık tepe üzerinde bir kale yer almaktadır.

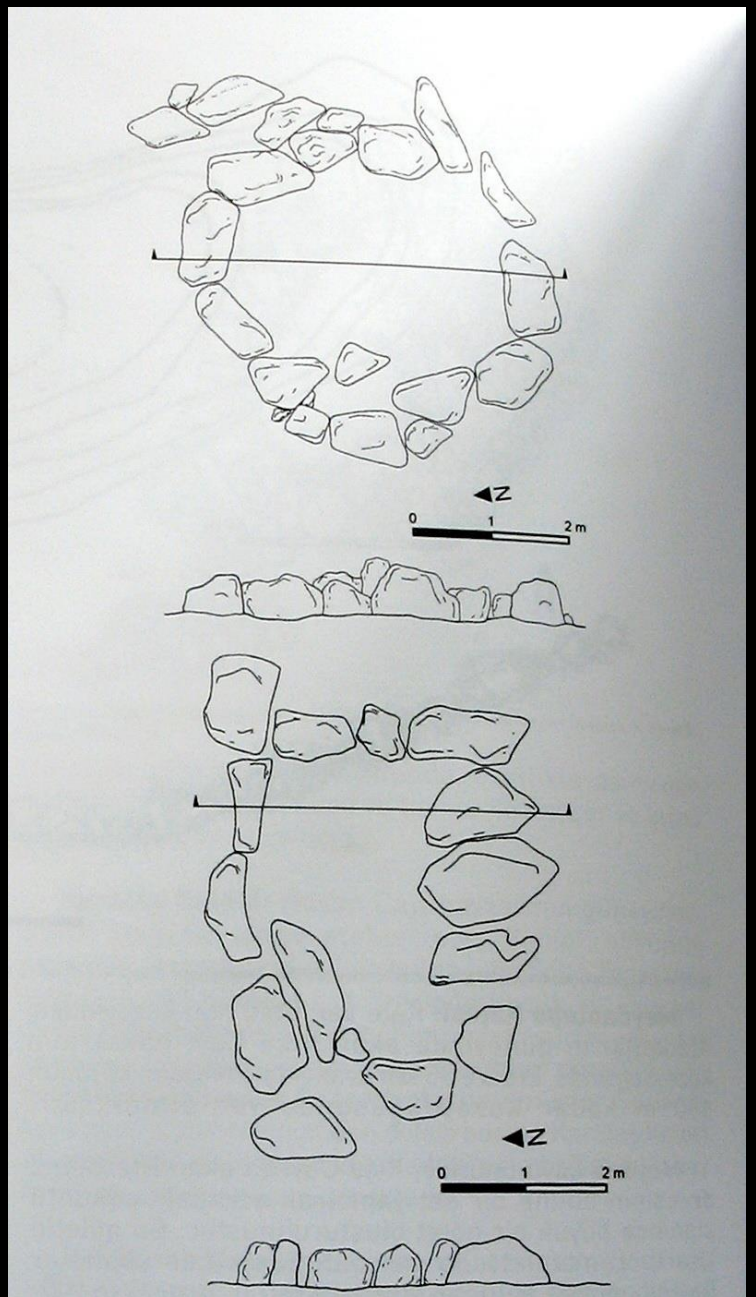
Kuzey güney doğrultusunda uzanan kayalık tepenin Van Gölü'ne bakan batı kesimi oldukça sarp bir yapıya sahiptir. Güney kesimi ise hafif bir eğimle buradaki verimli tarım arazilerine inmektedir. Batıda herhangi bir savunma duvarlarıyla karşılaşılmazken, daha meyilli olan doğu ve güneybatıda sur kalıntıları saptanmıştır. Bunlardan güneybatıda bulunan surların kalınlığı 2,8 m'ye ulaşmakta ve dış yüzlerinin kabaca işlenerek düzeltildikleri anlaşılmaktadır. Günümüze ulaşan sur kalıntıları bazı yerlerde üç sıra halinde karşımıza çıkmaktadır.

Tepenin en yüksek kesimi olan kuzeybatı bölümünde, kalınlıkları 3,5 m.'y i bulan ve her iki yüzü iri taş bloklardan inşa edilmiş duvar kalıntıları yer almaktadır. Bu duvarların içi daha küçük taş ve toprakla doldurulmuştur. Tepenin bu bölümünün, yıkılan kerpiç duvarlar nedeniyle yükseldiği ve buradaki binaların kalenin en önemli yapıları olduğu anlaşılmaktadır. Toprak yığınları bina planlarının anlaşılmasını önlemektedir. Kalenin güneydoğu kesimindeki daha düzgün işlenmiş taş bloklar, burada surların dışında bulunan bir Urartu kaya işareti ve aynı yerde ele geçirilen seramik parçaları kalenin Urartu döneminde de kullanıldığını kanıtlamaktadır.

Kale tepesinin kuzeybatısında, kale ile göl kıyısı arasındaki düzlükte bir mezarlık saptanmıştır. Çevresi oval ya da daire biçiminde bir sıra taşla çevrili mezar yapıları Erken Demir Çağına tarihlenmektedir.
Boyutları 3 x 3 m, 2 x 3 m ve 3,7 x 2,5 m olan bazı mezar yapıları yapılan araştırmalar sırasında belgelenebilmiştir. Ancak defineciler buradaki mezarları sürekli tahrip etmektedir. Mezar yapılarının bazılarının çevre duvarı yükseklikleri 1 m'yi bulan dikine yerleştirilmiş taşlardan oluşmuştur.

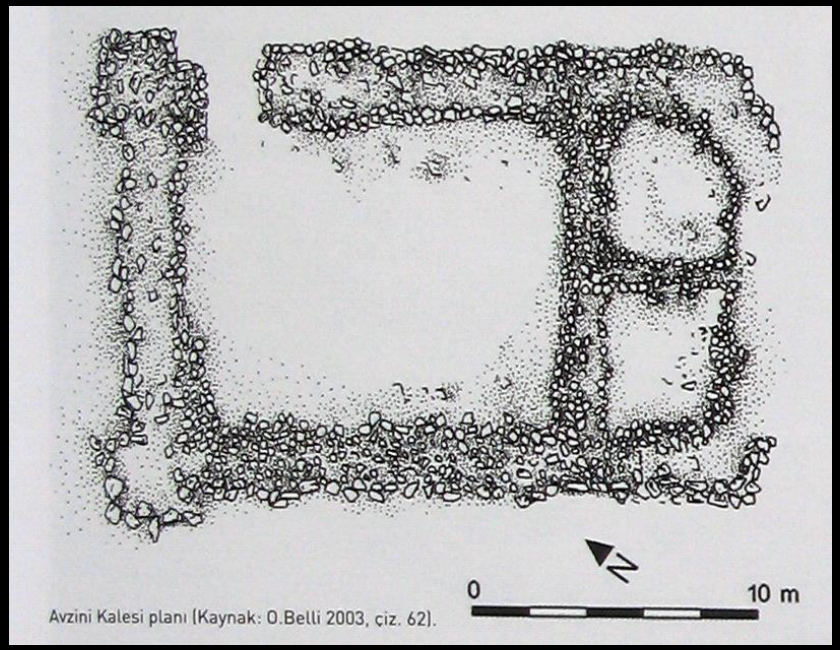
Panz Kalesi'nin güneybatısında yer alan taşla çevrili mezar yapıları O. Belli ekibi tarafından belgelenmişlerdir (Kaynak: O. Belli/E.Konyar 2003, çiz. 7 ve 8).

Tepenin batısındaki düzlükte uzanan yaklaşık 1 m genişliğindeki duvar, mezarlığın ya da buradaki olası bir aşağı şehrin çevre duvarı olarak değerlendirilebilir. Dikine yerleştirilmiş iri taşlarla oluşturulan bu duvar göl kıyısından 200 m kadar içerde, kuzey güney yönünde 1 km kadar izlenebilmektedir.

AZVİNİ KALESİ VE MEZARLIĞI:

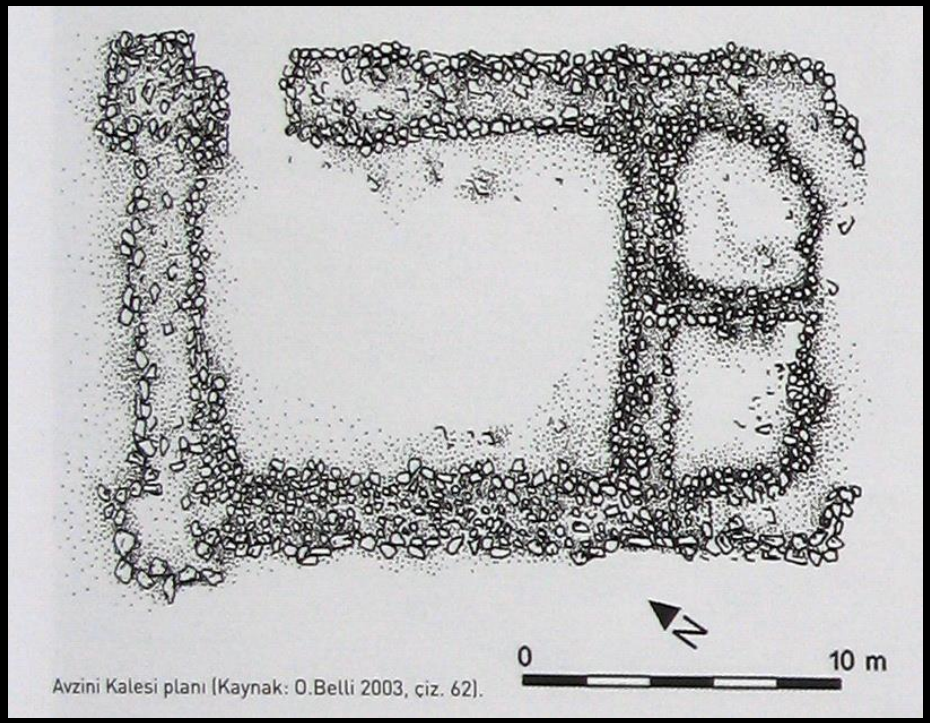
Van Çatak karayolunun hemen batısında, Çatak'a yaklaşık 30 km uzakta, Çadır ve Gücari dağlarının güney eteklerinde ve burada bulunan köyün de adı olan Görentaş düzlüğünün kenarında yer almaktadır. Buradaki kale ve yerleşimin Çatak Çayı'nın yukarı vadisindeki bu doğal geçidi kontrol ettiği anlaşılmaktadır.

Bir andezit kayalığının üzerinde 25x15.6 m. boyutlarında "kale" olarak nitelenen bir yapı yer almaktadır.

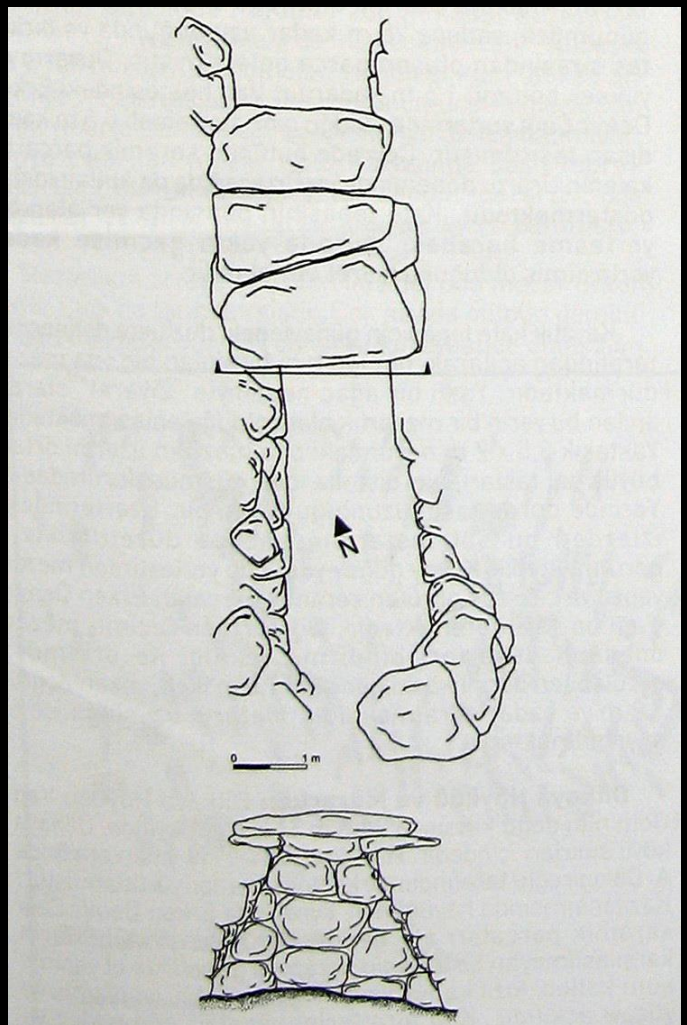
Avzini Kalesi planı (Kaynak: O.Belli 2003, çiz. 62).

Dış duvarların kalınlığı 2 m kadardır. Kuzeydoğu güneybatı yönünde yerleştirilen yapının batıdaki köşelerinin 1 m kadar dışarıya taşırılmış olarak inşa edildiği, doğudaki köşelerin ise yuvarlatıldığı görülmektedir. Doğu kesimde iki küçük oda yer almakta, geri kalan alan avlu niteliği taşımaktadır. Avluya kuzeydeki 2,8 m genişliğinde bir kapıdan girilmektedir. Çevre duvarının dış yüzeyleri kabaca düzeltilmiştir.

Avzini Kalesi planı (Kaynak: O.Belli 2003, çiz. 62).

Kalenin 25 m kadar güneyinde bir mezar yapısı saptanmıştır. Kısa duvarları tahrip edilen yapının uzunluğu 7,5 m kadardır. Uzun bir galeri biçiminde olan odanın, bindirme tekniğiyle inşa edilen yan duvarları arasındaki açıklık tabanda 2,75 m iken, üstte 1,1 m. ile 0,8 m arasında değişmektedir.

Avzini de belgelenen oda mezarın plan ve kesiti (Kaynak: O. Belli/E.Konyar 2003, çiz. 63).

HAKKARİ M2 MEZARI

Hakkari kent merkezinde yer alan mezar odası, Okul inşaatı sırasında ortaya çıkmıştır. 1997 ve 1998 yıllarında Prof. Dr. Veli Sevin başkanlığında bir ekip mezarda ve mezar çevresinde arkeolojik kazı yapmıştır. Yapılan çalışmalar sonucunda M2 olarak adlandırılan mezar dışında başka mezara rastlanmamıştır. Hakkari M2 mezarı plan ve kuruluş bakımından diğer Erken Demir Çağı mezarlarının tipik bir benzeridir.

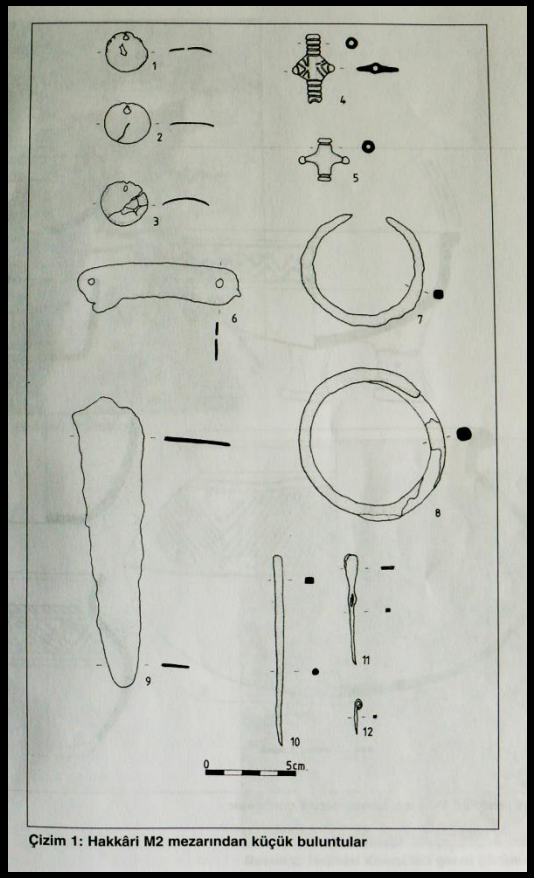
Toprak içine açılmış dikdörtgen planlı bir çukur içine duvarlar taşlarla örülmüş yine dikdörtgen planlı bir mezar odası oturtulmuştur. Diğer EDÇ. örneklerinde olduğu gibi bu mezar odası da bindirme tekniğinde inşa edilmiştir. Üst örtü yine yassı ve uzun kapak taşlarıyla oluşturmuştur. Mezar odası 4.10 m. x 1.60 m. ölçülerindedir. Duvar yüksekliği ise 2.10 m. ye kadar çıkmaktadır. Bindirme tekniğinden dolayı mezar odasının dip kısmında 1.60 m. olan genişliği kapak taşlarının bulunduğu üst seviyede 1 m.nin altına kadar düşürülmüştür.

Mezar odasına giriş kısa duvar tarafındaki sal taşı kaldırılarak yapılmıştır. Odanın güney kısa duvarına yakın, doğu uzun duvarının üzerine yapılmış bir ayak taşı mezar odasına inişi kolaylaştırmıştır. İki yıl süren kazı çalışmaları, Hakkâri'deki girişsiz oda mezarın 15 kadar erişkin iskeleti içerdiğini ve cesetlerin hoker durumda yatırıldığını kanıtlamıştır. Buluntular cesetlerin mezar odasına iki farklı tabaka halinde gömüldüğüne işaret etmektedir.

Alt tabakada ikisi gümüş, biri altından, belki bir kolye askısı olarak kullanılmış, üzeri delikli üç küçük buluntu yanında tunçtan ve taştan boncuklar, tunçtan bıçaklar, iki ucu delikli yassı bir levha (pektoral ?), iğneler ve benzerlerine fazla rastlanmayan, silindirik gövdesi boydan boya delikli semboller ile boncuk gibi süs eşyaları ele geçirilmiştir.

Çizim 1: Hakkâri M2 mezarından küçük buluntular

Üst tabakada ise çok sayıda demir bilezik ve hançer namlusu bulunmuştur. Yuvarlak ya da dörtgenimsi kesitli bilezikler iki ucu açık veya birbiri üzerine giydirilmiş türdedir.

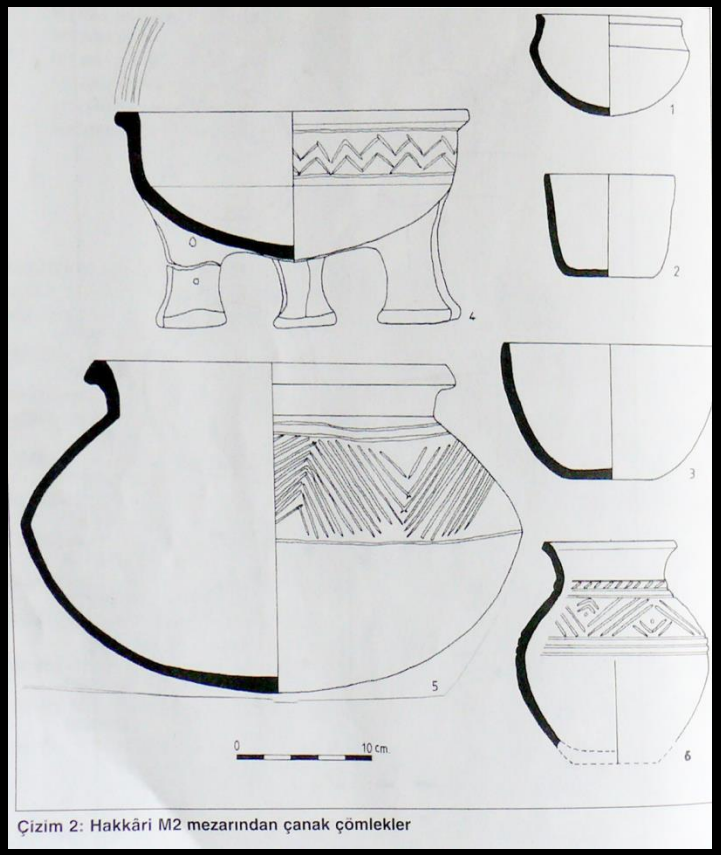
Bunların yanında her iki tabakadan, karışık durumdaki çanak çömlekler oldukça fazladır. Pembe, kiremit ve kahverengindeki hamurlarına zaman zaman saman, zaman zaman da kaba kum katılmış ve kötü pişme nedeniyle kimi kez siyah alacalı, kimileri de açkılı olan çanak çömlekler homojen bir görünümdedirler. Teknik, biçim ve bezeme açısından birbirlerine yakın oldukları belirgindir. En sevilen biçim düz dipli, basit ağız kenarlı küçük bardaklardır. Hamur yaşken yapılmış olan kazı bezeme yaygındır.

En dikkat çekici örnek üç ayaklı bir çanaktır. Kırık olan bacaklarından biri eski çağlarda tamir edilmiş bulunan bu kabın dışa çekik, düz ağız kenarı üzerinde iki yiv bulunmaktadır. Ağız kenarının altından karın keskinliğine değin uzanan kesimde iki koşut çizgi arasına çift zikzak sırası çizilmiştir.

Çizim 2: Hakkâri M2 mezarından çanak çömlekler

MARNUK KALESİ VE MEZARLIĞI:

Muş ili, Bulanık ilçesi, Molla Kent Beldesi'nin 4 km. kadar güney batısında, kuzeyi kayalık yüksek bir tepe üzerinde yer almaktadır. Kalenin güneydoğusundan gelen Marnuk Deresi güneyi ve batısını dolanarak kuzeyinden Develan Düzü'ne ulaşmaktadır.

Marnuk Kalesi güneyinde yer alan Marnuk Mevkisi ve kuzeyinde yer alan Zoğar Mevkisinde (Develan Düzü) bulunan tarım arazilerine hâkim konumdadır

Kalenin girişi doğu kesimdedir. Yol doğu teras üzerinde, kalenin içinde de devam etmektedir. Gerek dış kale ve gerekse iç kale, yer yer 1 m.yi bulan yükseklikte günümüze ulaşmış kalker cinsi, işçiliksiz ve yarı işçilikli taşlarla kuru duvar (harçsız) tekniğinde örülmüş surla çevrilidir. Sur üzerinde, alanın topografik yapısından kaynaklanabilecek savunma zafiyetini ortadan kaldırmak için inşa edilmiş kule benzeri çıkıntılar yer almaktadır.

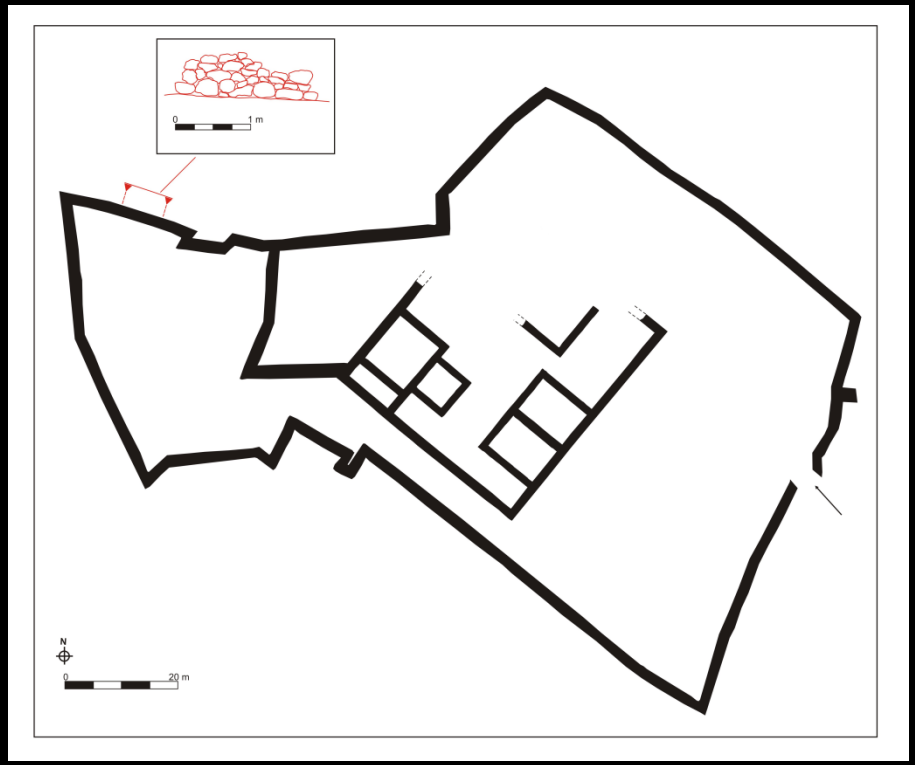

Marnuk Deresi'nin de geçtiği kuzeyi oldukça dik bir yapıya sahip olmasına karşın bu yönde de sur kalıntıları izlenebilmektedir. Kalenin batı bölümünde ve iç kalede surlarla benzer işçiliğe sahip taş duvarlı mekân temelleri bulunmaktadır.

Doğu ve batı olmak üzere iki farklı teras üzerinde inşa edilen Marnuk Kalesi Dış ve İç kale olmak üzere iki bölüm halindedir. İç Kale, daha geniş tutulmuş olan 95x105 m. ölçülerindeki doğu teras üzerindeki bölümünde yer almaktadır. Kalenin batı teras üzerindeki bölümü doğu bölümden daha dar olup, 50x55 m. ölçülerinde, kareye yakın plana sahiptir.

Gerek sur duvarları ve gerekse mekân duvarları kiklopik sayılabilecek boyutta, düzgün olmayan çok köşeli taşlarla, kuru duvar tekniğinde işlenmiştir. Bu duvar tekniği kalenin Erken Demir Çağ'a ait olduğunu göstermektedir. Ayrıca yüzeyden toplanan EDÇ. ve ODÇ. Dönemlerine ait seramik parçaları da bunu desteklemektedir.

Marnuk Kalesi Mezarlığı

Mollakent Beldesi'nin 4.5 km. kadar güneybatısında, Marnuk Kalesi'nin ise 200 m. kuzeydoğusunda, Aşağı Marnuk Yolu mevkiinde yer almaktadır. Marnuk Kalesi'ne çıkan yolun iki yanında devam eden, yaklaşık 150x500 m. lik bir alana yayılmış vaziyettedir.

Marnuk Oda Mezarı

Alanın en batı ucunda, küçük bir tepenin batıya bakan yüzünde giriş kısmı tahrip edilmiş bir oda mezar yer almaktadır. Tahrip edilmiş olsa da girişinin batıdan olduğu anlaşılan mezar batı doğu yönlüdür. 2.00x6.00 m. ölçülerindeki mezar odası 1.50 m. yüksekliğe sahiptir. Girişin karşısına gelen doğu kısmında taş duvar kısmen tahrip olmuş durumdadır.

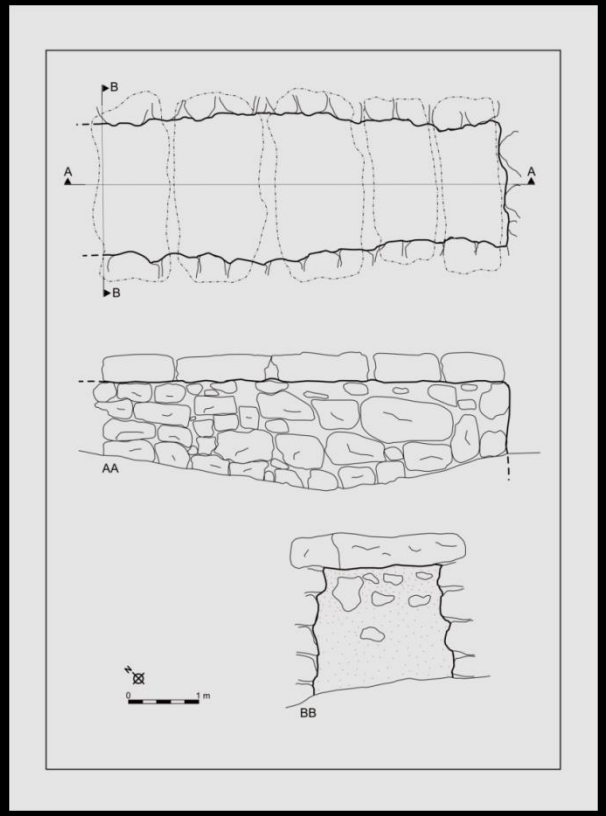

Kuzey ve güneyde oldukça iri boyutlu, çok kenarlı, işçiliksiz kalker taşlarla, bindirme tekniğinde örülmüş duvarlara sahip mezarın üstü yaklaşık 1.30x2.20 m. ölçülerindeki 5 adet iri kapak taşıyla kapatılmış vaziyettedir. Van bölgesi Erken Demir Çağ mezarlarıyla aynı işçiliğe sahip bu mezar da Erken Demir Çağ'a aittir. Mezar çevresinde Erken Demir Çağ ve Orta Demir Çağ dönemlerine tarihlenen seramik parçaları da bu görüşü destekler niteliktedir.

UZGÖRÜR (NEYNİK) KALESİ

Muş ili, Bulanık ilçesinin 34 km. güneybatısında, Uzgörür Beldesi'nin hemen güney bitişiğindedir. 1522 rakımlı Kuş Tepe üzerinde yer almaktadır. Batı kesiminde Taşlık İçi Deresi akmaktadır. Tepenin bu kesimi oldukça dik yapılı ve yaklaşık 40 m. yüksekliğe sahiptir. Güney kesimi ise kayalıkla sonlanıyor. Doğu kesimi yayvan yapılıdır.

Kale 60.00x160.00 m. ölçülerinde, kuzeydoğu-güneybatı yönünde oval bir plana sahiptir. Dört yanı dolanan surun bazı bölümleri 2.5-3.0 metre yükseklikte günümüze ulaşabilmiştir. Bazı bölümlerde duvarların 3, 4 sırası ayaktadır. Gerek surlarda ve gerekse iç kesimlerde kalıntıları mevcut mekânlarda yarı işçilikli, çok yüzlü kalker taşlar kullanılmıştır. Büyük boyutlu taşlarla kuru duvar tekniğinde inşa edilmiş olan surlar Erken Demir Çağ karakteri taşımaktadır.

0
5 cm